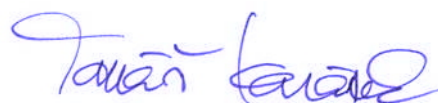

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií

Projekt k bakalářské práci

Vedoucí práce: JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D.

Tomáš Ryza

21. 5. 2011

Název práce:

Srovnání vývoje zpravodajských služeb v ČR a SR po roce 1989

Anotace:

Zpravodajské služby jsou jednou z nejproblematictějších složek každého státu. Pokud stát využívá zpravodajských služeb příliš a dá jim velké pravomoci, dostává se automaticky pod neustálý tlak kritiky svých občanů. Pokud naopak poskytne zpravodajským službám pravomocí málo, dosadí „slabého“ ředitele nebo zavede příliš mnoho kontrolních mechanismů, jako tomu bylo v ČSFR krátce po revoluci v roce 1989, může dojít k zablokování funkčnosti těchto služeb a zvýšení zranitelnosti státu.

Specifickým problémem s tím spojeným je počet služeb, kterými stát disponuje. Větší množství je sice náročnější na státní rozpočet, na druhou stranu zpravodajská činnost zasahuje do řady oblastí, které se nemusí navzájem slučovat, pokud budou přiřazeny pouze jedné službě. S velkým množstvím služeb je však na druhou stranu spojeno riziko neefektivit celého systému, nepřirozeného toku informací a jejich zamlčování či dokonce zneužívání v konkurenčním boji jednotlivých služeb.

Ve své bakalářské práci se proto pokusím zodpovědět otázku, jakými zpravodajskými systémy disponují Česká a Slovenská republika a proč vznikly právě v této podobě.

Výzkumné otázky:

- Jak se přetransformovala československá StB při přechodu k demokracii?
- Z jakého důvodu vznikly v ČR a SR odlišné zpravodajské systémy, když vycházely z jedné instituce?
- K jakým změnám došlo v průběhu let v jednotlivých systémech a co bylo hlavním důvodem těchto změn?

Hypotéza:

- Hlavním důvodem pro odlišnost zpravodajských systémů je, vzhledem ke společnému historickému základu (STB, FBIS), rozdílný politický vývoj v obou zemích.

Metodologický rámec:

Tato práce bude zpracována metodou komparativní případové studie. Jako časové vymezení bylo zvoleno období let 1989 – 2010, jako případy byly vybrány systémy zpravodajských služeb v České republice a Slovenské republice.

Celá vlastní práce bude rozdělena na 4 základní části, ve kterých bude využito různých postupů. První část se bude věnovat stručnému úvodu do problematiky, blíže vymezí pojem „zpravodajské služby“, popíše jejich postavení a hlavní úkoly v moderním demokratickém státě a možnost jejich kontroly.

Následovat bude část věnující se společné transformaci, kde hlavní sledovanou proměnnou bude počet zpravodajských služeb. Práce se bude snažit zjistit, do jaké míry tato proměnná závisí na historické zkušenosti a politických elitách polistopadového Československa. Taktéž bych rád sledoval další dvě závislé proměnné, počet příslušníků jednotlivých služeb a rozpočty služeb, které ale mohou být utajovány, proto v tuto chvíli není možné s jistotou stanovit, zda bude možné jejich zveřejnění.

Třetí část věnující se vzniku jednotlivých zpravodajských systémů již bude komparační a bude si všimnout rozdílu v počtu a fungování zpravodajských služeb po rozdělení Československa. Budu vycházet z hypotézy, že největší vliv na tuto skutečnost měly postoje politických elit, které byly odlišné v obou státech. Cílem bude ověřit, do jaké míry tomu tak bylo a zda se na tomto faktu nepodílely ještě další nezávislé proměnné.

V poslední části, jež se bude zabývat ustálením zpravodajských systémů, se podrobněji zaměřím na proměnné, které by měly být v obou systémech dosti podobné. Jedná se především o vnější nezávislé proměnné, jako jsou parlament, vláda a veřejnost. Taktéž bych v této části rád zhodnotil reakce zpravodajské komunity, které by měly být podloženy metodou sociologického průzkumu (dotazník nebo přímý rozhovor, v závislosti na počtu relevantních respondentů). Kromě toho se hodlám zabývat otázkou financování zpravodajských systémů v ČR a SR.

Budu pracovat se dvěma druhy zdrojů. Otevřené zdroje budou sloužit k přímému podpoření mých tezí, popisů aktuálního stavu atd. Zdroje uzavřené (pokud budou získány) mi naopak poslouží k lepšímu zorientování se v systémech českých a slovenských zpravodajských služeb, ke kvalitnějšímu výběru otevřených zdrojů a posouzení jejich relevantnosti. Vzhledem k charakteru těchto informací může dojít k omezení jejich zveřejnění a striktnímu omezení počtu osob, které k nim budou mít přístup. Taktéž bude kladen důraz na dodržování zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů.

Struktura práce:

- Úvod práce
- Stručný úvod do problematiky zpravodajských služeb
 - Vymezení pojmu „zpravodajské služby“
 - Postavení zpravodajských služeb v moderním demokratickém státě
 - Hlavní úkoly zpravodajských služeb
 - Možnosti kontroly činnosti zpravodajských služeb
- Společná transformace (1989-1992)
 - Výchozí stav
 - Transformace civilních služeb
 - Transformace v oblasti armády
 - Další vykonavatelé zpravodajské činnosti
- Vznik nových zpravodajských systémů po rozpadu společného státu (1993)
 - Zpravodajský systém v České republice
 - Vznik systému a první debata o sloučení
 - „Kompromisní řešení“
 - Zpravodajský systém ve Slovenské republice
 - Vznik SIS
 - Proč jenom jedna služba?
- Doba ustálení systémů (1995 - 2000)
 - Reakce zpravodajské komunity na vznik konkrétních systémů
 - Vnější vlivy na ustálení
 - Parlament
 - Vláda
 - Veřejnost
 - Role zpravodajských služeb v některých politických aférách v ČR a SR
 - Opakovaný návrat debat o sloučení zpravodajských služeb v ČR
- Vývoj v novém tisíciletí (2000 – 2010)
- Co můžeme očekávat do budoucna?
- Závěr

Literatura a zdroje:

A) prameny

- Sbírká zákonů ČR
- Sbírká zákonů SR

B) monografie

- BAŠTA, Jaroslav. Koncepce bezpečnostní politiky 1989-1993. *Dvuměsíčník Listy*. 1993, ročník XXII, č. 5, s. 58-75.
- ČERNÝ, Oldřich. The Aftermath of 1989 and the Reform of Intelligence : The Czechoslovakian Case. In BORN, Hans; CAPARINI, Marina. *Democratic Control of Intelligence Services : Containing Rogue Elephants*. Abingdon : Ashgate Publishing Group, 2008. s. 97-106 [cit. 2011-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://site.ebrary.com/lib/cuni/docDetail.action?docID=10209127>>. ISBN 9780754688709.
- Bratislavská vysoká škola práva - Asociácia bývalých spravodajských dôstojníkov Slovenska. *Zmeny v spravodajských službách : Zborník príspevkov zo sympózia* [online]. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva - Asociácia bývalých spravodajských dôstojníkov Slovenska, 2008 [cit. 2011-05-21]. Dostupné z WWW: <http://www.uninova.sk/pf_bvsp/konferencie/zbornik_spravodjaske_sluzby_2007.pdf>. ISBN 978-80-88931-08-0.
- POKORNÝ, Ladislav. *Základy právní úpravy činnosti zpravodajských služeb*. Praha : Policejní akademie ČR Praha, 2007. 73 s. ISBN 978-80-7251-242-3.
- ŠÁNDOR, Andor. Nové hrozby a zpravodajské služby v transatlantickém prostoru : . In *Bezpečnostní budoucnost České republiky : Otázky, výzvy, problémy*. Praha : Ministerstvo obrany ČR – Agentura vojenských informací a služeb, 2005. s. 76-88 [cit. 2011-05-21]. Dostupné z WWW: <http://www.ceses.cuni.cz/CESES-73-version1-sbornik_bb.pdf>.
- WILLIAMS, Kieran; DELETANTE, Dennis. *Security intelligence services in new democracies : The Czech Republic, Slovakia and Romania*. London : Palgrave, in association with the School of Slavonic and East European Studies, 201. ix, 291 s. ISBN 0-333-71372-9.
- ZEMAN, Petr. Transformace zpravodajských služeb v Československu a České republice. *Bulletin Analýzy & Studie* [online]. 2006, 2, [cit. 2011-05-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.barrister.cz/strat/bulletin/page.php?id=216>>. ISSN 1214-8393.
- ZEMAN, Petr.: Dilema požadavků bezpečnosti ve střetu s občanskými svobodami a pravomoci tajných služeb. In: *Bezpečnost České republiky a potřeba ústavních změn*. Praha: UK, Právnická fakulta, 2004. ISBN 80-85889-57-9
- ZEMAN, Petr. Historie a limity debat o reformě zpravodajských služeb v ČR aneb umíme si už nalít čistého vína?. In *Příspěvek k debatě o reformě zpravodajských služeb v České republice : Pracovní panel k reformní agendě* [online]. Praha : Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, Zář 2008, Duben 2009 [cit. 2011-05-21]. Dostupné z WWW: <http://www.europeum.org/doc/pdf/Petr_Zeman_zari_final.pdf>.
- ZETOCHA, Karel. Kontrola zpravodajských služeb v nových demokraciích : Případová studie České republiky . *Politologický časopis*. 2005, č. 4, s. 430-454. ISSN 1211-3247.
- ZETOCHA, Karel. Úvod do studia zpravodajských služeb. *Vojenské rozhledy*. 2006, Ročník 15 (47), č. 1, s. 57-69 [cit. 2011-05-21] . Dostupný také z WWW: <http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/_2006/rozhledy1.pdf>. ISSN 1210-3292.
- ZETOCHA, Karel. *Zpravodajské služby v nové demokracii*. 1. vydání. Brno : Barrister & Principal, 2009. 244 s. ISBN 978-80-87029-64-0.

C) internetové a periodické zdroje

- *Asociácia bývalých spravodajských dôstojníkov* [online]. 2006 [cit. 2011-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.absd.sk/>>.
- *Bezpečnostní informační služba : vnitřní zpravodajská služba České republiky* [online]. 1996 [cit. 2011-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.bis.cz/>>.
- *Obrana a strategie* [online]. Brno : Univerzita Obrany, 2001 - 2011 [cit. 2011-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.defenceandstrategy.eu/>>. ISSN 1802-7199.
- *Úřad pro zahraniční styky a informace : vnější zpravodajská služba ČR* [online]. duben 2002 [cit. 2011-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://uzsi.cz/cz/>>.
- *Vojenské zpravodajství : Česká republika* [online]. 2005 [cit. 2011-05-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.vzcr.cz>>.